

Roņu aizsardzības/apsaimniekošanas plāna izstrādes sanāksme

Sanāksmes protokols Nr.2

Salacgrīvā, Rīgas ielā 10A (Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta administrācijā)

2017. gada 15. martā, plkst. 11.00

Sēdi vada: Lilita Vīksna

Protokolē: Lilita Vīksna

Protokola izklāsts uz 11 lpp.

Dienas kārtība:

- 1. Projekts “Dabas skaitīšana”.**
- 2. Informācija par sugu aizsardzības plānu izstrādi.**
- 3. Iepazīstināšana ar bezpeļņas organizāciju ProMare (Igaunija).**
- 4. Roņu populāciju stāvoklis Baltijas jūrā. Juridiskā bāze roņu aizsardzībai un pārvaldīšanai Baltijas jūrā un Latvijā.**
- 5. Ko mēs zinām par roņiem Latvijā?**
- 6. Ko mēs zinām par roņiem Baltijas jūrā?**
- 7. Roņu un zvejnieku mijiedarbība Latvijā.**
- 8. Roņu apsaimniekošanas plāna sagatavošana un īstenošana: Igaunijas pieredze.**
- 9. Roņu aizsardzības un apsaimniekošanas plāna koncepcija Latvijā.**
- 10. Diskusijas, jautājumi, komentāri, viedokļi un ierosinājumi roņu apsaimniekošanas plānam Latvijā.**

Lilita Vīksna atklāj un vada sapulci.

- 1. Projekts “Dabas skaitīšana”.** Ar PPT uzstājās Īrisa Mukāne (Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP), projekta “Dabas skaitīšana” vadītāja).

Klātesošie tiek iepazīstināti ar projektu “Priekšnosacījumu izveide labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā” jeb “Dabas skaitīšana”, kura ietvaros tiek izstrādāts sugas aizsardzības plāns sugu grupai “Roņi”. Projekta “Dabas skaitīšana” mērķis ir iegūt detalizētu un pilnīgu informāciju par Latvijas dabas vērtībām, to izplatību un kvalitāti. Projekta īstenošanas laiks: 03.11.2016. – 02.11.2020.

Galvenās projekta aktivitātes:

- Veikt ES nozīmes dabas vērtību apzināšanu visā valstī, iegūto datu digitalizēšanu un analīzi;
- Izstrādāt esošām 20 īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dabas aizsardzības (apsaimniekošanas) plānus;
- Izstrādāt 5 sugu aizsardzības (apsaimniekošanas) plānus.

Galvenie projekta ieguvumi:

1. Precīzi un aktuāli dati par biotopu daudzumu un kvalitāti ļaus labāk sabalansēt dabas aizsardzības un tautsaimniecības attīstību.
2. Informācija par konstatētajiem īpaši aizsargājamiem biotopiem tiks ievietota dabas datu pārvaldības sistēmā Ozols, kas nozīmē, ka īpašnieki varēs iepazīties ar savā īpašumā konstatētajām dabas vērtībām. Šī sistēma ir savietota ar citām valsts informācijas sistēmām (piem. www.geolatvija.lv) kas

samazinās laika patēriņu dažādu atļauju un saskaņojumu sagatavošanā un sniegšanā, kā arī samazinās administratīvo slogu.

3. Aktuālā informācija par Latvijas dabas vērtībā, to atrašanās vietu, daudzumu un kvalitāti būs izmantojams zinātniska pamatojuma sagatavošanā, pilnveidojot *Natura 2000* tīklu un tā efektivitāti sugu un biotopu aizsardzības pasākumu nodrošināšanā.
4. Dabas aizsardzības (apsaimniekošanas) plāni un no tiem izrietošs funkcionālais zonējums, diferencējot aizsardzības un apsaimniekošanas režīmu, var atvieglot saimniecisko darbību īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.
5. Dabas vērtību apzināšana palīdzēs apzināt konkrētās teritorijas unikalitāti, kā arī būs atbalsts teritorijas plānojumam un no tā izrietošajam ekonomiskajam ieguvumam.

Papildu informācija par projektu pieejama internetā: www.daba.gov.lv un www.skaitamdabu.gov.lv

2. Informācija par sugu aizsardzības plānu izstrādi. Ar PPT uzstājās Gunta Gabrāne (Dabas aizsardzības pārvaldes ģenerāldirektora vietniece).

DAP pārstāve iepazīstina ar sugas aizsardzības plāna izstrādes nepieciešamību un tā būtību, raugoties no likumdošanas viedokļa.

Sugas aizsardzības (apsaimniekošanas) plāns ir dokuments, kurā apkopota informācija par sugas atradnēm, sugas populācijas tendencēm, to ietekmējošajiem faktoriem, kā arī ieteicamie pasākumi, kas veicami sugas aizsardzības stāvokļa uzlabošanai. Lai ieviestie pasākumi roņu apsaimniekošanas plāna izstrādē būtu efektīvi, vajadzīgs sabiedrības viedoklis, jāuzklausā zinātnieki, zvejnieki. Apzinātās problēmas visām iesaistītajām pusēm jāizdiskutē un jāatrod zinātniski pamatoti un ilgtspējīgi risinājumi.

Jautājums. Jānis Kravalis (LKKC). 12 sugām šādi plāni tika izstrādāti jau iepriekš, bet zvejniekiem jau gadus piecus ir problēmas ar roņiem. Kāpēc šāds plāns netiks izstrādāts agrāk?

Atbilde. Gunta Gabrāne (DAP). Plānu izstrādā valsts atbilstoši budžetam. Daudzas lietas ir atkarīgas no ekspertiem, kas tobrīd ir pieejami, no naudas apjoma un no ES pamatnostādņēm, kur ir noteikts, cik sugas un kādā apjomā konkrētā valstī ir pētāmas. Pirms kādiem 8 gadiem tika pētīta medicīniskā dēle. Roņu problēmas ir aktuālas jau vairākus gadus, un pagājušajā gadā uz DAP tika sūtīts pieprasījums ar atļauju roņus medīt. Veicām visas analīzes, pētījām pieejamo informāciju, bet bijām spiesti atlikt medību jautājumu, jo mums nav roņu sugas aizsardzības plāna. Plāns ir pirmais solis ceļā uz kādas sugas apsaimniekošanu. Tas pat attiecas uz lūšiem un vilkiem, ja viņiem nebūtu apsaimniekošanas plāna, tad tos nevarētu medīt. Zvejniekiem problēmu ar roņiem ir daudz, bet informāciju viņi nav ziņojuši Zemkopības ministrijai. Ja ronis ir izplosījies lomu, tas nozīmē papildu neērtības – rakstīt un ziņot, cik un kāpēc izplosījies. Esmu runājusi ar zvejniekiem, roņi arī sapinas tīklos un noslīkst un zvejniekam, kas ir konstatējis šo faktu ir bažas, ka viņš tiks sodīts par to, ka viņš ir nobendējis roni un izvēlas neziņot vispār. Tieši tāpēc šis datu un informācijas trūkums bija galvenais iemesls, kāpēc mēs nevarējām ļaut uzsākt roņu medības. To mēs ceram atrisināt, izstrādājot šo plānu, kurā iegūsim datus un varēsim izdarīt secinājumus. Tīri intuitīvi šobrīd šķiet, ka roņu skaitu var samazināt, lai zivis paliktu gan cilvēkiem, gan roņiem. Tomēr šīm sajūtām jābūt balstītām uz faktiem.

3. Iepazīstināšana ar bezpeļņas organizāciju ProMare (Igaunija). Ar PPT uzstājas Ivars Jüssi (ProMare, direktors (Igaunija)).

ProMare ir nevalstiska organizācija no Igaunijas, kas izveidota pirms 7 gadiem, un tās projekti ir saistīti ar roņu un jūras pētniecību. ProMare vada divi roņu pētnieki, brāļi Marts un Ivars Jüssi. Marts un Ivars pēta roņus jau no 1989. gada ne tikai Baltijas jūrā, bet arī Norvēģijā, Skotijā un Kaspijas jūrā, tāpat pētījumi saistīti ar citiem jūras zīdītājiem, ne tikai roņiem. Strādājuši ar projektiem, kas sasaitīti ar aizsargājamām jūras teritorijām un veikuši vides monitoringu. Abi ir arī eksperti Starptautiskā jūras pētniecības padomē ICES. Kā roņu speciālisti bijuši iesaistīti darbā Helsinku konvencijā par Baltijas jūras aizsardzību. Marts un Ivars ir līdzautori roņu apsaimniekošanas plānam Igaunijā. Šajā projektā vēlējušies piedalīties, jo abas valstis atrodas Baltijas jūras piekrastē un problēmas ir ļoti līdzīgas. Plāna izstrādi domā balstīt ne tikai uz Igaunijas pieredzi, bet arī apstiprināt vai verificēt starptautisku organizāciju pieredzi, piemēram, HELCAM. Plāna izstrādē cer uz labu sadarbību ar Latvijas puses pētniekiem.

4. Roņu populāciju stāvoklis Baltijas jūrā. Juridiskā bāze roņu aizsardzībai un pārvaldīšanai Baltijas jūrā un Latvijā. Ar PPT uzstājas Marts Jüssi (ProMare, direktors (Igaunija)).

Prezentācija sniedz pārskatu par Baltijas roņu populācijas pašreizējo stāvokli ar atsauci uz vēsturisko fonu un galvenajiem faktoriem, kas nosaka mūsdienu situāciju. Mēs redzam lielu kritumu roņu populācijas šajā XX gadsimtā, ko izraisa medības un piesārņojums Baltijas vidē. Valstis ap jūru aicināja roņu problēmai piešķirt īpašu statusu HELCOM konvencijā, kurā galvenie vadības jautājumi tiek apspriesti darba grupā, kurā tika iekļauti gan roņu eksperti, gan valdības pārstāvji. Svarīgi ir apzināties un jāņem vērā fakts, ka, pateicoties ātrajai roņu pārvietošanās spējai, ronis ir starptautisks, nevar būt Latvijas, Igaunijas vai Somijas ronis. Jāuzsver fakts, ka pogainie roņi ļoti reti nāk tuvāk piekrastei par 10 m dziļumu. Atšķirībā no pelēkajiem roņiem pogainajiem roņiem ir vajadzība pēc ledus, mazuļi dzimst virs ledus sniega alās. Ja ledus segas neizveidojas, tad pogaino roņu mamma nevar izveidot alas mazuļiem, tad tie ir atklātā veidā uz ledus un tiek apdraudēti no ērgļiem, lapsām. Pelēkie roņi un to mazuļi ir daudz lielāki un stiprāki un paši var aizstāvēties pret plēsējiem. Pētnieki vēlējās noskaidrot piezvejoto roņu skaitu Igaunijas Zemkopības ministrijā, kur tas tika novērtēts ar 0. Zivju pētnieks M. Vetemā devās pie zvejniekiem un tos uzrunāja individuāli un veica aptauju. Ņemot vērā arī matemātisko aprēķinu, tika iegūts cipars, ka apmēram katru gadu Igaunijā zvejas ierīcēs aiziet bojā no 780 līdz 900 roņiem. Latvijas roņu apsaimniekošanas plāns tiks sagatavots atbilstoši līgumam un lēmumiem, lēmumi tiks pieņemti sadarbojoties grupā. Latvijā plāns būtu jāuztver kā iespēja Latvijai iesaistīt labākās pieejamās zināšanas abos virzienos.

5. Ko mēs zinām par roņiem Latvijā? Ar PPT uzstājas Valdis Pilāts (Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta vecākais eksperts).

Senākās ziņas par roņiem Latvijas piekrastē ir pateicoties roņu medniekiem. Arheoloģiskajos izrakumos iegūtie atradumi liecina, ka akmens laikmetā apmēram puse no jūras piekrastes iedzīvotāju pārtikā lietotajiem dzīvniekiem bijuši roņi.

Baltvācu dabas pētnieks F. E. Štolls grāmatā "*Rīgas jūras līča piekrastes augi un dzīvnieki*" (1931) norāda, ka pogainais ronis Rīgas jūras līcī ir vēl diezgan biežs, bet

pelēkais ronis parādās daudz retāk. 20. gs. 20. un 30. gados Latvijā līdzīgi kā citās Baltijas jūras reģiona valstīs par nomedītajiem roņiem maksāja prēmijas. Laikrakstā “Zvejniecības Mēnešraksts” publicēta statistika par nomedītajiem roņiem. Laikā no 1926. līdz 1938. gadam nomedīti 508 roņi jeb vidēji 56 roņi gadā, galvenokārt Rīgas līča piekrastē. Salīdzinājumam līča ziemeļdaļā, t.i. Igaunijas piekrastē toreiz ik gadus nomedīti vairāk nekā 1000 roņi.

Pētījumi par roņu sastopamību Latvijas piekrastē 20.gs. beigās uzsākti 1980. gadā, balstoties uz zvejnieku un piekrastes iedzīvotāju aptaujām. Tajā laikā visā Baltijas jūrā novērots roņu skaita minimums. Novēroto un atrasto roņu skaits sāka pieaugt 20. gs. 90. gados. Salīdzinoši liels skaits roņu (vairāk nekā 120) Latvijas piekrastē reģistrēts 1991. gadā. Tas izskaidrojams ar faktu, ka iepriekšējā gada pavasarī pēc ļoti siltas ziemas pelēko roņu mazuļi dzima nevis uz ledus Baltijas jūrā, bet gan uz vientuļām Igaunijas arhipelāga saliņām.

Laika periodā no 1999. līdz 2003. gadam LU Hidroekoloģijas institūts Jūras kompleksā vides monitoringa ietvaros veica arī roņu monitoringu. Tas ietvēra gan beigto un dzīvo roņu uzskaiti jūrā, krastā un zvejas ierīcēs, gan atrasto beigto roņu sugu un vecuma sastāvu, kā arī veselības stāvokļa noteikšanu. Monitoringa rezultāti liecina, ka reģistrēto roņu skaits turpinājis palielināties, kā arī to, ka mūsdienās par visbiežāk sastopamo roņu sugu kļuvis pelēkais ronis. Turpmākajos gados roņu uzskaites Latvijas piekrastē nav veiktas. Vienīgi 2016. gadā Dabas aizsardzības pārvalde veica piekrastes pašvaldību aptauju nolūkā noskaidrot krastā izskaloto roņu skaitu. Aptaujas rezultāti liecina, ka reģistrēto beigto roņu skaits jūras krastā sasniedzis vismaz 240 īpatņus.

Latvijas piekrastē atrasto izvārgušo vai ievainoto roņu aprūpi uzņēmies Rīgas Zooloģiskais dārzs sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi. Pārvalde veic informatīvu kampaņu, kā pareizi rīkoties, atrodot ronēnus, uzklauša telefonu zvanus par atrastajiem ronēniem, izvērtē vajadzību pēc palīdzības, kā arī nogādā ronēnus zoodārzā, ja tas nepieciešams. Pēc siltajām ziemām Latvijas piekrastē ik gadus tiek reģistrēti vairāki desmiti (2015. gadā vairāk nekā 80) roņu mazuļi. Ikgadējais zoodārzā nogādāto ronēnu skaits ir no dažiem līdz pat vairāk nekā 10 īpatņiem. Krastā atrasto ronēnu skaita pieaugums izskaidrojams gan ar pelēko roņu skaita pieaugumu visā Baltijas jūrā, gan ar klimata izmaiņām. Labākas vairošanās sekmes pelēkajiem roņiem ir uz ledus: mazuļi piedzimst izklaidus un sterilajā vidē ir veselīgāki. Bezledus apstākļos mazuļi dzimst uz mazām saliņām lielā saspīestībā, kas vairo iespēju mātītēm pazaudēt savus mazuļus, kā arī veicina slimību izplatību.

Jautājums no zāles. Roņu mazuļi nebaidās no zvejniekiem. Vai tie nav no ZOO dārza izlaistie mazuļi?

Atbilde. Valdis Pilāts (DAP). Zoo dārzs šos mazuļus ved uz citiem Zoo dārziem, jo šāda mazuļu palaišana atpakaļ jūrā var izraisīt arī kādu slimību ievazāšanu populācijā. Zoo dārzā ir dažādu dzīvnieku koncentrācija un var aplīpnāt arī ronus, ja tos palaisti atpakaļ dabā.

Jautājums no zāles. Pēc PPT var saprast, ka roņu skaits pēdējo 20 gadu laikā ir pieaudzis vairākkārtīgi. Kāda būs rīcība? Skaits jāsamazina, jāpalielina? Ja skaits pieaugs tik krasi, kas notiks?

Atbilde. Valdis Pilāts (DAP). Es kā dabas pētnieks varu tikai priecāties par roņu pieaugumu. Tomēr, ja man kā zemes īpašniekam apdraud mežacūkas, es gribu rīkoties.

6. Ko mēs zinām par roņiem Baltijas jūrā? Ar PPT uzstājas Marts Jüssi (ProMare, direktors (Igaunija)).

Prezentācija sniedz īsu ieskatu metodoloģiskajai pieejai, lai risinātu jautājumus par kopējo roņu populāciju un arī parādot pašreizējās pētniecības aspektus Latvijā, ko savā prezentācijā pastāstīja Valdis Pilāts. Ir pierādījumi par saspringto mijiedarbību starp Igaunijas roņu kolonijām un Latvijas līča piekrasti, it īpaši Latvijas rietumu piekrasti. Kaut arī īpaša roņu izpēte nav paredzēta šajā plāna attīstības fāzē, tomēr tiks izmantotas jau esošās zināšanas, plānojot atbilstošas darbības.

7. Roņu un zvejnieku mijiedarbība Latvijā.

Ar PPT uzstājas Māris Plikšs (Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR", Zivju Resursu pētniecības departamenta vadošais pētnieks).

Par roņu ietekmi uz zveju piekrastē pirmie ziņojumi jau 20. gs. 90. gadu sākumā. Tomēr tajā laikā tie bija ļoti reti gadījumi, kad tika bojāti zvejas rīki. Galvenokārt no zvejnieku puses uzsvars vairāk bija roņu aizsardzību, jo tieši iezīmētie roņi atsevišķos gadījumos gāja bojā zvejas rīkos, aizķeroties tajos ar zīmītēm. Palielinoties roņu populācijai kopš 2006/2007. gada, palielinājās arī roņu ietekme tieši uz piekrastes zveju. Roņi plēsa zvejas rīkus un izēda vai sabojāja lomus. Līdz ar to arī palielinājās zvejnieku neapmierinātība un aicinājumi risināt problēmu. Tas radīja pieaugošus ekonomiskus zaudējumus piekrastes zvejā. Zvejnieku viedoklis galvenokārt bija saistīts ar to ka, ja turpināsies roņu ekspansija, tad piekrastes zvejniecība kā tāda var pilnībā izsust no Latvija. Tomēr tā ir Latvijas kultūrvēsturiska tradīcija.

2016. gada sākumā zinātniskais institūts BIOR sadarbībā ar Latvijas Zvejnieku federāciju izstrādāja jaunu, zvejniekiem ērtāku anketu. Anketēšana ir vispārpieņemta un izmantota metode zivsaimnieciskos pētījumos, lai iegūtu plašāku informāciju par ekoloģiskām izmaiņām un ar to saistīto saimniecisko darbību, kuras zinātniskās uzskaites pilnībā nevar nodrošināt. Anketas tika izsūtītas 141 piekrastes komerczvejniekam. Diemžēl atsaucība no zvejniekiem bija neliela. Par 2016. gada pirmo ceturksni saņemtas anketas tikai no 23 komerczvejniekiem. Turklāt ar katru nākamo ceturksni aizpildīto anketu skaits samazinājās. Pamatoti rodas jautājums, vai tas varētu būt saistīts ar Zvejniecības konsultatīvās padomes sēdes protokolu Nr.4.2-8e/2/2016 (2016. gada 20. aprīlī). Tā lēmums ir: „ZKP par darba kārtības 2. jautājumu nolēma nerosināt atbalstu piekrastes zvejniekiem roņu nodarīto zaudējumu kompensācijām Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014 –2020 ietvaros, bet tā vietā izvērtēt iespēju ekonomiski aktīvajiem zvejniekiem, kurus skar roņu ietekme, ieviest atlaižu sistēmu rūpniecisko zvejas tiesību nomā samazinot maksu par zvejas rīku limita izmantošanu”. Lai arī visi sēdes dalībnieki atbalsta anketu aizpildīšanu, tomēr tas bija priekšlaicīgs, jo noraida kompensāciju, kad mēs neko īsti vēl neapzinām (kas un cik daudz tiek postīts).

Lai veiktu pilnvērtīgu zaudējumu novērtējumu, informācija bija nepietiekama, tomēr šis pilotprojekts ļāva apzināt dažas būtiskas roņu un zvejnieku konfliktsituācijas problēmas:

- 1) Liela dažādība roņu postījumu apmēriem pa sezonām un jūras piekrastes rajoniem;
- 2) Bojāto lomu galvenokārt veidoja rūpnieciski vērtīgās zivju sugas: lasis, taimiņš, vimba, reņģis, salaka, menca, zandarts, asaris, plaudis;

- 3) Zvejas rīku postījumi galvenokārt tiek radīti zivju tīkliem (10 –450 EUR vienā zvejas reizē) un murdiem (mazāk nozīmīgi līdz 20 EUR vienā reizē. Savukārt stāvvadiem rīku bojājumi netika reģistrēti;
- 4) Zvejas rīkos bija bojā gājuši bija 55 roņi;
- 5) Bojā gājušo roņu skaits vienā zvejas rīkā (no 1 līdz 3);
- 6) Redzēts 519 ronis (novērojams nav attiecināms uz roņu populācijas lieluma novērtējumu, jo viens un tas pats ronis var būt redzēts vairākas dienas pēc kārtas);
- 7) Redzēto roņu skaits vienā reizē pie zvejas rīkiem (no 1 līdz 15).

Balstoties uz iegūto anketu informāciju, BIOR eksperimentālā kārtā mēģināja novērtēt, kāds varētu būt kopējais zvejas tīklu zaudējums naudas izteiksmē. Pieņemot, ka roņi rada zvejas rīku bojājumus ~25% zvejas gadījumos (informācija no zinātniskajām uzskaitēm) un attiecinot ziņotos zaudējumus uz nozvejas žurnālos reģistrētajiem ierakstiem, tīklu kopējais bojājums naudas izteiksmē vērtējams ap 63 200 EUR.

Ja ņem vērā tikai ziņotos zaudējumus, tad kopējais tīklu bojājums vērtējams ap 9 000 EUR. Papildus tam, protams, sabojātais loms. Kopā ziņots par aptuveni 1 t sabojāto vērtīgo zivju. Murdu zveja acīmredzot mazāks ir zvejas rīka bojājums, bet lielāks nozvejas zaudējums (kopā ziņots par 1,6 t).

Par zināmu anketēšanas nepilnību norāda arī krastā izskaloto roņu uzskaitē, ko pēc Dabas aizsardzības pārvaldes priekšlikuma veic pašvaldības savā apsaimniekojamajā teritorijā. Ja zvejnieki ir ziņojuši par 55 bojā gājušajiem roņiem zvejas rīkos, tad pašvaldību ziņojumos sniegta informācija par 240 roņu līķiem, kas izskaloti piekrastē. Pašreizējā roņu-zvejnieku konfliktsituācija nav unikāla tikai Latvijā. Roņu ietekmes uz zveju ierobežošanas risinājumi ir meklēti gandrīz visos pasaules baseinos, kur ir jūras zīdītāju populācijas. Vērā ņemami šādi principi:

- 1) Dažādos ūdens baseinos roņu un zvejnieku konflikti ir atšķirīgi – tos ietekmē gan iesaistītās roņu sugas, gan izmantotie zvejas rīki;
- 2) Konflikts ir abpusējs: roņi ietekmē zveju, bojājot lomus un rīkus, savukārt to piezveja ir roņu apdraudējums;
- 3) Roņi un zvejnieki izmanto vienus un tos pašus zivju resursus: tāpat pastāv konkurence;
- 4) Roņi ir aizsargājami dzīvnieki (atbilstoši ES dzīvotņu direktīvām).

Latvijas kaimiņvalstīs un arī Latvijā lietota virkne tehnisko risinājumi, lai mazinātu saspīlējumu zvejas un roņu attiecībās:

1) Roņu droši zvejas rīki. Skandināvija valstīs plašu izplatību ieguvuši tā saucamie pontonmurdi ar paceļamo āmi (*Pontoon trap with pushup chamber*). Tos pašlaik ražo zviedru kompānija “Harmångers Maskin & Marin AB”. Rīks ir samērā dārgs – ap 12 000EUR. Latvijā eksperimentālie darbi tika veikti Saulkrastu piekrastē (SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un SIA “Krasts J”) 2012. –2014. gadā. Galvenais secinājums bija, ka dotā murdu konstrukcija nav piemērota mūsu vējiem atklātajām piekrastēm.

2) Esošo zvejas rīku pilnveidošana. Murdiem rāmja nostiprināšanai varētu tikt izmantots Dyneema® līnams, kas ir 4 reizes stiprāks, bet arī 4 reizes dārgāks par neilonu. Tas neapaug arī ar aļģēm. Vienam murdam izmaksas ievērojami mazākas

nekā pontonmurdam (400 –1000 EUR). Igaņu pieredze rāda, ka murdu bojājumi ir nebūtiski, bet roņi, uzturoties murdu sētas tuvumā, varētu atbaidīt zivis.

3. Roņu atbaidīšanas ierīces. Igaunijā ir laba pieredze ar ierīcēm, kuras izmanto akvakultūras “jūras dārzos”, piem., *Loffitech Seal Scarer*. Tomēr tām ir tehniski sarežģīta apkalpošana un augstas izmaksas (ap 8 500 EUR). Arī darbības rādiuss ir neliels — 250 m. Latvijā (Daugavā) izmantots kopš 2016. gada (Kristaps Rausis, ZS Vecdaugava personīgs komentārs). Domājams, ka Latvijas apstākļos tās izmantošanu piekrastē līdzīgi kā pontonmurdus varētu apgrūtināt vētrām atklātās jūras piekrastes.

4. Aizsargājošās medības. Pašlaik zvejnieku sabiedrībā tiek plaši diskutēts viedoklis par roņu skaita limitēšanu. Principā tam ir zināms pamatojums, jo:

- a) Aizsargājošās medības (*protective hunting*) pie zvejas rīkiem vai medības noteiktās vietās ar kvotām tiek praktizēta lielākajā daļā valstu, kur ir zvejnieku-roņu konfliktsituācijas;
- b) Šo medību lietderība nav izvērtēta;
- c) Aizsargājošās medības ir nozīmīgas, dodot zvejniekiem iespēju aizsargāt savus zvejas rīkus;
- d) Roņi ir dabas resursi un nogalināto dzīvnieku resursi ir iespēju robežās atjaunojami. Tā ir vienīgā iespēja, neraugoties uz ES aizliegumu tirdzniecībai ar roņu izcelsmes produkciju;
- e) Roņu ķeršana ar mурdiem ir mazāk laiku prasosa un drošāka alternatīva medībām.

Tomēr šādu medību lietderības iespējamais pamatojums prasa detalizētu izvērtējumu, jo roņu populācijas izplatības galvenais centrs atrodas Igaunijas salu rajonā un Latvijas ūdeņos baroties dodas tikai daļa no roņiem. Aizsargājošo medību jautājumi, to pielietojamība un juridiskā puse Latvijas apstākļos tiks detalizēti izpētīti un pamatota roņu apsaimniekošanas plāna izstrādes gaitā.

Ņemot vērā izveidojošos situāciju piekrastes zvejā, mums, līdzīgi kā citās valstīs, ir jāmācās sadzīvot ar roņiem un rast pieņemamus risinājumus. Neviens no iepriekš minētajiem roņu postījumu ierobežošanas risinājumiem nevar tikt uzskatīts par absolūtu. Protams, tas nenozīmē situāciju pieņemt tādu, kāda tā ir pašreiz. Roņu sugu sastāva izmaiņas (pelēkā roņa ekspansija mūsdienās salīdzinājumā ar pogaino roni) un konfliktsituācijas saasinājums acīmredzot ir saistāms arī ar globālo klimata maiņu. Ziemas kļūst siltākas. Pašiem zvejniekiem ir meklējami risinājumi, kas ietvertu gan zvejas rīku modernizēšanu vai pielāgošanu, gan arī zvejas metožu izmaiņas.

Komentārs no zāles. Zvejas mурdi ar režģi priekšā pasargās no roņiem, taču arī zivis nenāk tīklā iekšā.

8. Roņu apsaimniekošanas plāna sagatavošana un īstenošana: Igaunijas pieredze. Ar PPT uzstājas Ivars Jüssi (ProMare, Igaunija).

Saskaņā ar Igaunijas likumdošanu I un II aizsardzības kategorijas aizsargājamām sugām nepieciešams izveidot apsaimniekošanas plānus (Pogainais ronis, II aizsardzības kategorija). III aizsardzības kategorijai plāns ir vajadzīgs, ja cilvēka darbība tām var izraisīt tiešu (medību, piezveju) draudu vai arī tas ir biotops (Pelēkais ronis).

Pirmie apsaimniekošanas plāni tika sagatavoti 1999.–2000. gadam par pelēkajiem roņiem un 2003.–2004. gadam pogainajiem roņiem. Plāni ir 5 gadu īstenošanas periodam un jaunie plāni tiks sagatavoti pēc pirmā posma.

Pirmā posma plāni tika izveidoti diezgan sarežģīti un tajos iekļauti zinātnisku pētījumu avoti. Otrā posma plāni ir vienkāršāki un vairāk vērsti uz konfliktu mazināšanu (piezvejā, medībās, roņu bojāeja).

Īstenošanas gaitā lielākie ierobežojumi bijī saistīti ar plānoto budžetu, lēnu birokrātiju, grūtības sadarbībā ar zvejniekiem.

Apsaimniekošanas plāna īstenošana notiek sadarbībā ar praksi, zinātni un politiku. ProMare ir nevalstiska organizācija no Igaunijas, kas izveidota pirms 7 gadiem, un tās projekti ir saistīti ar roņu un jūras pētniecību. ProMare vada divi roņu pētnieki, brāļi Marts un Ivars Jüssi. Marts un Ivars pēta roņus jau no 1989. gada ne tikai Baltijas jūrā, bet arī Norvēģijā, Skotijā un Kaspijas jūrā, tāpat pētījumi saistīti ar citiem jūras zīdītājiem, ne tikai roņiem. Strādājuši ar projektiem, kas saistīti ar aizsargājamām jūras teritorijām un veikuši vides monitoringu. Abi ir arī eksperti Starptautiskā jūras pētniecības padomē ICES. Kā roņu speciālisti bijuši iesaistīti darbā Helsinku konvencijā par Baltijas jūras aizsardzību. Marts un Ivars ir līdzautori roņu apsaimniekošanas plānam Igaunijā. Šajā projektā vēlējušies piedalīties, jo abas valstis atrodas Baltijas jūras piekrastē un problēmas ir ļoti līdzīgas. Plāna izstrāde plānota balstīt ne tikai uz Igaunijas pieredzi, bet arī apstiprināt vai verificēt starptautisku organizāciju pieredzi, piemēram, HELCAM. Plāna izstrādē cer uz labu sadarbību ar Latvijas puses pētniekiem.

9. Roņu aizsardzības un apsaimniekošanas plāna koncepcija Latvijā. Ar PPT uzstājas Ivars Jüssi (ProMare).

Apsaimniekošanas plānam jābūt jāatbilst visu citu līmeņu ekosistēmas pārvaldībai (zivju krājumiem un zvejas intensitātei).

Jāietver monitoringa dati par zivju nozveju, zivju krājumu izmantošanu un roņu populācijas dinamiku, ņemot vērā visas apsaimniekošana un plānošanas darbības. Patiesībā roņu skaits nav noteikts un šobrīd to ir grūti izdarīt, izmantojot mūsdienīgas pētīšanas metodes. Roņi ir starptautiski, bet problēmas ir lokālas.

Plāns ietver zvejniecības un roņu populācijas uzraudzību un novērtēšanu.

Plānā ir skaidri mērķi un atsauču standarti.

Plānā var tikt ierobežotas cilvēku darbības (alternatīvas zvejas metodes).

Plānā ietverts cilvēks kā ekosistēmu komponents (zvejnieki un roņi izmanto kopīgu zivju resursu).

Roņu aizsardzības un apsaimniekošanas plāna koncepcija Latvijā. Ar PPT uzstājas Māris Plikšs (BIOR).

Lai sagatavotu roņu apsaimniekošanas plānu Latvijā, būtiska ir zvejnieku un zinātnes BIOR sadarbība. Tās rezultātā, balstoties uz anketām un nozvejas žurnālos sniegto informāciju, ir iespējams novērtēt iespējamās zvejas rīku un lomu zaudējumus roņu ietekmes rezultātā. Zaudējumu novērtējums, balstoties uz roņu bioloģijas un ekoloģijas pētījumu rezultātiem, tālāk var tikt izmantots roņu populācijas regulācijas mehānismu izstrādē. Roņu regulēšanas pasākumi īstenojami sadarbībā starp Vides aizsardzības un reģionālās attīstības un Zemkopības ministrijām. Ņemot vērā zaudējumu novērtējumu, abas ministrijas var ierosināt arī zaudējumu kompensācijas mehānismu izstrāde Latvijas apstākļiem. Šajā sakarā arī BIOR 2017. gadā ir izstrādājusi jaunu roņu postījumu anketu, kura ir izplatīta BIOR sadarbības zvejniekiem.

10. Diskusijas, jautājumi, komentāri, viedokļi un ierosinājumi roņu apsaimniekošanas plānam Latvijā.

Komentārs no zāles. Ja jums vajadzīga statistika, sarēķiniet uz katru murdu mēnesī 3 roņus, un jūs iegūsi statistiku par bojāgājušajiem roņiem.

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Tā nav zinātniska pieeja. Kā zinātnieks tam nevaru piekrist. Ja tas ierakstīts anketā, tad tas gan kļūst par faktu un dokumentu.

Jautājums no zāles. Ko darīt ar beigtajiem roņiem pludmalē.

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Vakar igauņi jautājumu skatīja tā, ka Lietuvā piebrauc traktors ar kausu, izrok bedri un norok tur beigto roni. Bet mums līdz šādam risinājumam vēl jāsakārto likumdošana.

Atbilde. Valdis Plikšs (DAP). Viena lieta ir likums, otra lieta ir, kā tas būtu loģiskāk. Ne vienmēr likumi ir pareizākais risinājums. No dabas viedokļa aprakt roni pludmalē būtu pieņemams risinājums.

Komentārs. Māris Plikšs (BIOR). Vakar sanāksmē Rīgā tika izvirzīts jautājums, ka mednieki būtu gatavi savākt beigtos roņus un izbarot, piemēram, lapsām.

Atbilde komentāram no zāles. Zvēraudzētavā būtu gatavi ņemt roņi pretī, bet tas pirms tam ir jānogērē, jo roņa biežās ādas dēļ to nevar samalt zvēru barībai.

Komentārs no zāles. Praktiski aina ir tāda, ka neviens ar beigtajiem roņiem negribēs nodarboties, tāpēc vienīgā iespēja paliek pašvaldībai to nogādāt utilizācijai.

Komentārs. Māris Plikšs (BIOR). Igaņu pieredze – par akmeņainām, publikai mazāk pieejamām piekrastēm nav problēmu. Publiski pieejamās atpūtas vietas Pērnavā, tur protams ir savākšanas jautājums. Ko Salacgrīvas pašvaldība dara ar beigtajiem roņiem – norokat kāpās, vedat uz Jēkabpili?

Atbilde no zāles. Norokam.

Komentārs. Valdis Plikšs (DAP). Rīgas pilsētā katru gadu 50–70 beigtie roņi tiek aizvesti uz dzīvnieku kapsētu.

Jautājums no zāles. Vai ir aprēķināts, cik daudz zivju ronis apēd dienā? Zaudētie zivju resursi – vai ir tāds kopsavilkums?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Jaunākā informācija nav pieejama, bet ir pieejama par 90. gadiem, par roņiem, kas turēti nebrīvē. Enerģētiskā balansa kalkulācija uz kilogramu, tad tiek rēķināts 4–5 kg zivju uz 100 kg svara. Tas ir atkarīgs arī no zivju sugas – taukainās mazāk, liesākas vairāk.

Komentārs. Māris Plikšs (BIOR). Ja ronis ēstu tikai reņģi, viņš noēstu apmēram 8–10% no reņģu populācijas, tas nozīmē, ka reņģe spēj uzturētu lielāku mirstību. Tas nozīmē, ka roņu ietekme uz zivju krājumu nav kritiska. Vairāk uztraucošs ir fakts, ka pēdējā laikā pazūd retās zivis, kas ir Sarkanajā grāmatā, piemēram, taukzivis. Varbūt, ka roņi tās ir paretinājuši. Gotlandes salā zviedri bija veikuši pētījumu, ko roņi ēd, un atklāja, ka diezgan daudz zušu. Vai roņi ēd apaļos jūrasgrunduļus, diemžēl nav informācijas. Igaunijā posta vējzivis stāvvados, un tā ir samērā trekna zivs.

Komentārs no zāles. Pirmais, ko ronis ņem, ir lasis. Ja laša nav, tad gariem zobiem apēdīs asarus.

Jautājums no zāles. Cik ilgi Igaunijā tika izstrādāts roņu apsaimniekošanas plāns?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Plāns tika uzrakstīts 2,5 gados, problēma bija ar tā ieviešanu, kas kopā aizņēma 5 gadus.

Jautājums no zāles. Kā Baltijas valstis kopā varētu ierobežot roņu populāciju?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Labs jautājums, bet grūti atbildams. Roņu medības kādreiz tika stimulētas ar prēmijām. 30. un 40. gados bija tāds periods, kad vienā gadā tika nogalināti 32 000 roņi. Iedomājieties, cik grūti būtu to realizēt mūsdienās, jo tas prasītu arī lielu politisku un finansiālu ieguldījumu. Iedomājamies situāciju, ja mēs nolemtu 50 000 nogalināt pelēko roņu, tas nozīmē ka 20 000 roņu būtu jānogalina 5 gadu periodā katru gadu. Mūsdienās tas ir praktiski nerealizējams uzdevums. Tāpēc šī apsaimniekošanas plāna uzdevums ir vairāk strādāt ar cilvēkiem, ieguvums jāsaņem cilvēkiem, dabu mēs nevaram mainīt, jo mēs nevaram mainīt dabas norises. Ja mēs mainīsim roņu skaitu, notiks citas izmaiņas. Ja kaut ko atņemam, kaut kas atnāks klāt. Visam jābūt līdzsvarā. Katru gadu Somijā tiek dota medību kvota 1000 roņiem, un no tiem 700 tiek nogalināti. Arī tur tiek izņemtas un realizētas tikai puse no medību kvotām. Tāpat arī Zviedrijā tiek realizēta tikai puse no kvotām, Igaunijā tika izmantotas licences no 55 kvotām.

Replika no zāles. Kopsavilkums sanāksmei – 5–7 gadi, kamēr izstrādās plānu, pēc 7 gadiem arī zvejnieku nebūs. Roņi būs savairojušies tik daudz, ka nebūs, kas to ierobežo.

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Medīšanas atļaujas Latvijā neizsniedz, jo mums nav plāna. Varbūt DAP var pastāstīt, ka projekta ietvaros mēs tomēr varam veikt eksperimentālas medības?

Atbilde. Gunta Babrāne (DAP). Medību sezona roņiem Latvijā nav paredzēta. Esam runājuši, ka projekta ietvaros varam veikt kādas eksperimentālas metodes. Ne vienmēr mednieki ir gatavi to darīt, mums jāsaprot veids, kā to darīt, jo zvejnieks to nedarīs. Tas ir saistīts arī ar drošību. Tur, kur ir šaujamerocis, nestabils pamats, vējš, viļņi. Ne velti Igaunijā no 55 licencēm izmantotas tikai 8, skatīsimies, ko varam darīt Latvijā pagaidām eksperimentālā kārtā. No tā jānāk praktiskiem secinājumiem un risinājumiem. Vēl ir variants, ka roņi tiek noķerti tīklā. Cik var noprast no zvejnieku sarunām, tad viņi visvairāk būtu ieinteresēti izņemt tieši pāridarītājus roņus. Latvijā mums krastā nebūs guļošu roņu, tas jādara būs uz ūdens.

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Igaunijā medību licences ir tieši tādas pašas kā aļņiem, bet medīt drīkst tikai uz sauszemes.

Māris Plikšs (BIOR). Bet pie mums roņi nav uz sauszemes, tāpēc mēs atšķiramies no Igaunijas un Skandināvijas valstīm. Mednieka ētika neļauj medīt uz ūdens. Mēs nesam totāli pret, jāsaprot, kā un kā mēs to darīsim. Salīdzinot roni, ko zviedri nomedījuši, un to kas noķerts tīklā, tika atklāts, ka pēc garuma un svara lielāki bija nomedītie roņi. Tas ļauj secināt, ka pie zvejas tīkliem dodas vārgākie un slimie roņi. Roņi apgrozās tur, kur ir zvejas rīki.

Replika no zāles. Secinājumi, jānācās sadzīvot ar roņiem.

Replika no zāles. Vajadzētu stimulēt noķertos roņus vest malā. Vidējais ir 3 roņi mēnesī, kas tiek nogremdēti turpat pie laivas. Vasarā vairs nav patīkami peldēties, ja jūrā apakšā peld 100 kg sapuvis gaļas blāķis, arī vējš no jūras nes smaku. Tad zvejnieks saprastu, es drīkstu roni vest malā un par to vēl kaut ko saņemu.

Māris Plikšs (BIOR). Tie, kas ir ieinteresēti anketēšanā, var pieteikties pie manis. Saprotu, ka vajadzīgs laiks pārdomām. Projekta ietvaros centīsimies veidot darba grupas, varēsim apspriest dažādus viedokļus un idejas. Esam atvērti.

Lilīta Vīksna plkst. 15.00 slēdz sanākumi.